

מדינת ישראל
משרד החינוך
אגף בטיחות ארצי

נוהל יציאה לחפירה ארכאולוגית

כללי: חפירה ארכאולוגית היא חפירה בקרקע שמטרתה גילוי שרידים עתיקים. החפירה נעשית ע"י צוות הכולל ארכאולוג אחראי ועוזרים, ונעשית עפ"י שיטות שנתגבשו עם השנים ובפיקוח מדעי. בחפירה ארכאולוגית נעשות פעולות של הרס ובניה, שיקום ושחזור, ליקוט, מיון ואיסוף. אתר ארכאולוגי מכיל מבנים קבועים או ארעיים, חלקי מבנים, שרידי מבנים, תמיכות, גדרות, חפירות, בורות, נקבות, אבנים וסלעים ועוד.

פעילות למידה חווייתית יזומה המתקיימת באתרים עתיקות מוכרזים שבגינם ניתן רישיון ו/או הרשאה לחפירה ארכאולוגית היא פעילות חינוכית של הנחלת מורשת והכרת הארץ באמצעות מפגש ממשי עם פני השטח והשרידים הטמונים בו. במסגרת הנחלת הידע התלמידים מתנסים בפעילות חפירה ממשית, בתדריכים והסברים על תקופות שונות בהיסטוריה.

מטרת הנוהל:

- א. הסדרת תהליכי תיאום והכנה של הפעילויות המתבצעות באתרים עתיקות מוכרזים שבגינם ניתן רישיון ו/או הרשאה לחפירה ארכאולוגית על ידי מנהל רשות העתיקות מכוח הסמכויות המוענקות לו בחוק רשות העתיקות התשמ"ט 1989 ועל פי חוק העתיקות התשל"ח 1978.
- ב. העלאת המודעות לבטיחות בקרב המלווים והמפעילים ובקרב התלמידים ובני נוער המשתתפים בפעילויות המתבצעות באתרים עתיקות מוכרזים.

1.1 טבלת היערכות

מס'	הנושאים לבדיקה
1.	תיק פעילות חוץ-בית-ספרית לפעילויות חפירות ארכאולוגיות הפעילות החוץ-בית-ספרית תיערך על פי המפורט בתיק הפעילות שיכלול לפחות את אלה: א. תיאור הפעילות ומטרתה. ב. תדריכים כתובים לסגל ולתלמידים. ג. דרכי תקשורת ודיווח. ד. ריכוז האישורים המחייבים. ה. רשימה מסווגת של המשתתפים (תלמידים, תלמידים עם מוגבלות הזקוקים להנגשה וההנגשות הנדרשות מורים, מדריכים, מלווים אחרים, מלווים רפואיים). ו. פירוט הסיכונים בפעילות ומתן מענה להם. ז. הוראות היערכות למצבי חירום, לעזרה ראשונה ולפינוי (ובכלל זה מספרי טלפון לשעת חירום).
2.	אישורים נדרשים א. אישור הלשכה לתיאום טיולים ב. אישור ההורים להשתתפות ילדם בפעילות. ג. אישור החתום על ידי ההורים/אפוטרופוס המאשר כי מצב בריאותו של ילדם תקין ומאפשר את השתתפותו בפעילות.
5.	גילאי המשתתפים פעילות זו מתאימה לנוער בגילאי תיכון (ט'-יב').

מדינת ישראל
משרד החינוך
אגף בטיחות ארצי

מס' /	הנושאים לבדיקה
6.	<p>מסירת מידע בכתב ותדריכים</p> <p>א. יש לערוך לכל המשתתפים בפעילות, הן לתלמידים והן למורים המלווים, תדריכים ושיחות הכנה לפני היציאה לפעילות.</p> <p>ב. בשטח האתר, ידריך מנהל אתר החפירה את התלמידים והצוות המלווה על:</p> <ul style="list-style-type: none"> • אופן השימוש בכלים • דרכי הגישה ומעברים. • כללי הבטיחות הנדרשים בפעולות.
7.	<p>המלווים ובעלי התפקידים</p> <p>א. לכל כיתה יתלווה מלווה מבוגר.</p> <p>ב. נוכחות מלווים חמושים ומספרם יהיו על פי המפורט באישור חדר המצב טיולים.</p> <p>ג. נוכחות מלווים רפואיים יהיו על פי המפורט באישור חדר מצב טיולים.</p>
8.	<p>בטיחות בנסיעה ב אוטובוס</p> <p>א. יש לתדרך את התלמידים בהנחיות ההתנהגות המחייבות.</p> <p>ב. יש לתדרך את הנהגים בנוגע לציר התנועה ולמקומות העצירה.</p> <p>ג. יש לוודא את נוכחות המלווים בכל רכב (בקדמת הרכב ומאחור).</p> <p>ד. יש לוודא חגירת חגורות בטיחות במהלך הנסיעה.</p>

1.2 רקע

1.3 פירוט השלבים ביציאה לפעילות חפירות ארכיאולוגיות

שלב 1: תכנון פעילות חפירה ארכיאולוגית לתלמידי מערכת החינוך

כללי

- הפעילות מתבצעת באתרי עתיקות מוכרזים שבגינם ניתן רישיון ו/או הרשאה לחפירה ארכיאולוגית על ידי מנהל רשות העתיקות.
- הבטיחות באתר מנוהלת על ידי מנהל העבודה מטעם רשות העתיקות. מנהל עבודה: מנהל עבודה באתר ארכיאולוגי: עובד רשות שעבר קורס והוסמך מטעם האגף לפיקוח על העבודה (נוהל עבודה עם ילדים ובני נוער בחפירות ארכיאולוגיות – רשות העתיקות – נוהל מספר 19.14)

פגישת היכרות לתכנון פעילות חפירה ארכיאולוגית:

לפני כל פעילות באתר, תתקיים פגישת היכרות במוסד החינוכי עם נציגי האתר, שבה יסוכמו תאריכי הפעילות ונהליה, מיקום אתר החפירה, מספר התלמידים – מפגש זה מתבצע בהתאם להנחיות מינהל חברה ונוער אגף שלי"ח, ולימודי ארץ ישראל וחפירות ארכיאולוגיות – המזכירות הפדגוגית. יש להפנות לקישור רלבנטי.

שלב 2: תיאומי טיול ובטיחות ביציאה לפעילות בחפירה ארכיאולוגית

תיאום הפעילות:

1. תיאום הפעילות תעשה מול מנהל האתר הארכיאולוגי.
2. יבוצע תיאום ויתקבל אישור מול הלשכה לתיאום טיולים במשרד החינוך.
3. פעילות חפירה בשעות החשכה תתבצע עם תאורה מתאימה, באישור מיוחד של רשות העתיקות, מנהל האתר ומשרד החינוך.

מדינת ישראל משרד החינוך אגף בטיחות ארצי

4. השתתפות תלמיד בפעילות מותנית בהמצאת אישור החתום על ידי ההורים/ אפוטרופוס המאשר כי מצב בריאותו של התלמיד מאפשר את השתתפותו בפעילות וכן בחתימת ההורים על הסכמתם להשתתפות ילדם בפעילות. יש לפרט באישור את תיאור הפעילות וכן כי בפעילות יידרשו התלמידים להשתמש בכלי חפירה כגון את חפירה, מעדר, נפה לסינון האדמה, דליים ועוד.

תיאום הסעות:

1. ההסעות יוזמנו ויתואמו על פי נהלי חוזר מנכ"ל טיולים. קישור: <https://apps.education.gov.il/Mankal/Horaa.aspx?siduri=244>
2. אם ההסעה תבוצע באחריות רשות העתיקות ובתיאומה, איש קשר מצוות החפירה ונציג בית הספר יתאמו את ההסעות מול רשות העתיקות כולל זמן היציאה, מקום האיסוף, מועד, ויעד החזרה.

שלב 3: הכנות לפעילות חפירה ארכיאולוגית

פעילות הכנה:

פעילות ההכנה המקדימה תתקיים בבית הספר. בפעילות ישתתפו התלמידים והמורים המלווים. הפעילות תכלול: היכרות עם המנהל והאתר בו מתבצעת החפירה ארכיאולוגית, תיאור הפעילות, לוח הזמנים ומשך הפעילות הצפוי בשעות וימים, ביגוד נדרש, כללי התנהגות וזהירות. הפעילות תתבצע בהתאם להנחיות המזכירות הפדגוגית ומינהל חברה ונוער אגף של"ח:

- ראה אתר אגף של"ח חפירות ארכיאולוגיות:

<http://www.shelach.edu1.org.il/BRPortal/br/P102.jsp?arc=2101712>

- ראה אתר לימודי ארץ ישראל וחפירות ארכיאולוגיות – המזכירות הפדגוגית.

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/Eretz/ThochniyotLimudim/haashra.htm

שלב 4: הפעולות עם הכניסה לפעילות חפירה ארכיאולוגית

1. התלמידים ישתתפו בפעילויות חפירה הארכיאולוגית בהתאם לתכנית שנקבעה במשותף עם מנהל האתר.
2. עם הגעתם לאתר, התלמידים יקבלו ממנהל האתר ומנהל העבודה: תדריך כללי על האתר, תדריך בטיחות מפורט, לוח זמנים מתוכנן וכללי התנהגות כלליים באתר עצמו.
3. התלמידים יפוזרו לעבודה בשטחי החפירה בהתאם להנחיות מנהל האתר.
4. בעת הפעילות המורים המלווים יקפידו שהתלמידים ממלאים אחר ההוראות שניתנו להם במהלך התדרוך על ידי מנהל האתר.
5. במהלך פעילות החפירה יכולה להתבצע פעילות חינוכית הכוללת הסברה וסיורים בהתאם לתכנית שתסוכם עם מנהל האתר.

מדינת ישראל

משרד החינוך

אגף בטיחות ארצי

שלב 5: דגשי בטיחות לפעילות חפירה ארכיאולוגית

1. באתר הפעילות יהיה מגיש עזרה ראשונה.
2. הפעילות תתבצע בהתאם להוראות של מנהל האתר.
3. בעת הפעילות ינעלו המשתתפים נעליים סגורות, ילבשו מכנסיים וחולצה ארוכים, ויחבשו כובע.
4. תלמידים שאינם משתתפים בפעילות יימצאו בהשגחת מבוגר.
5. עם ההגעה של התלמידים לשטח ידריך מנהל האתר ומנהל העבודה את התלמידים בדבר הסיכונים הקיימים באתר. בתדרוך זה תוסבר להם מטרת הפעילות ויוקראו להם בין השאר גם הוראות בטיחות אלה:

- אין להיכנס לתחום החפירות ללא אישור מנהל החפירה.
- יש להישמע להוראות צוות המדריכים מטעם מנהל האתר ולפעול בהתאם להנחיותיהם.
- על הלבוש והנעליים להתאים לאופי הפעילות – ביגוד ארוך, נעליים סגורות וגבוהות.
- אין לעמוד מתחת למתקן פעיל.
- אין לרוץ בשטח המתחם.
- יש להיזהר מחבלים, סולמות, גדרות וציוד הפרוסים בשטח.
- 6. בנוסף, בשטח החפירה עצמו, ידריך מנהל האתר ומנהל העבודה את התלמידים בנושאים הבאים:
 - אופן השימוש בכלי העבודה – את, מעדר, כף חפירה קטנה, סחיבת דליים וכדומה.
 - דרכי הגישה והמעברים.
 - עבודה תחת אזורים מוצלים.

1.3.1 תלמידים בעלי מוגבלויות רפואיות

- בפעילות בה משתתפים תלמידים בעלי מגבלות רפואיות יש לפעול על פי ההנחיות האלה:
- יש לקבל הנחיות מהגורמים המקצועיים האחראים על התלמידים – מנהל בית ספר, יועץ חינוכי.
 - יש לגלות רגישות יתר כלפי תלמידים אלו בכל הנוגע למגבלותיהם ולתגובתם לפעילות.